

Αναδιφώντας το χθες (282)

Γνωριμία με το Ρέθυμνο της Αναγέννησης (3): ιστορικός περίπατος και παρουσίαση βιβλίου

Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

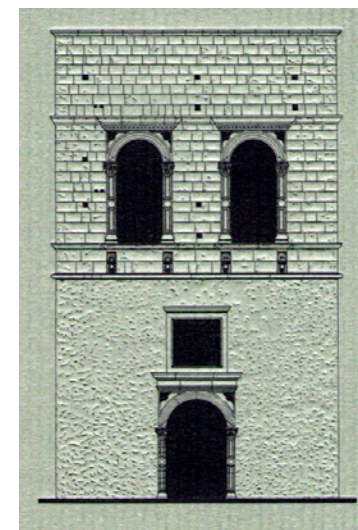

Συνεχίζουμε την αναφορά στα αναγεννησιακά μνημεία του Ρεθύμνου. Σήμερα θ' αναφερθούμε σε κάποια από τα τριάντα τέτοια μνημεία της πόλης, αφού τις δυο προηγούμενες φορές είχαμε αφιερώσει τη στήλη σ' εκείνα της υπαίθρου, που ξεπερνούν τα πενήντα. Η αναφορά αυτή των «Αναδιφώσεων» γίνεται με την ευκαιρία της πρόσφατης κυκλοφορίας και παρουσίασης από τις «Ημέρες Ρεθύμνου» την **Κυριακή το απόγευμα στις 7.00 μ.μ.** στον Άγιο Φραγκίσκο (ή σε περίπτωση κακοκαιρίας στο Σπίτι του Πολιτισμού) του βιβλίου μου «Γνωριμία με το Ρέθυμνο της Αναγέννησης». Το

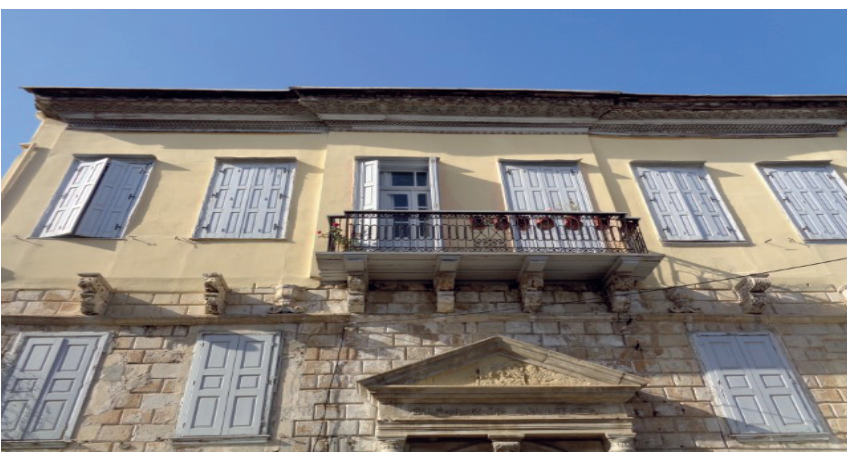
βιβλίο αποτελεί έκδοση του «Αναγεννησιακού Φεστιβάλ» και δεν κυκλοφορεί στο εμπόριο. Κατά την εκδήλωση παρουσίασης θα διατεθεί περιορισμένος αριθμός αντιτύπων σε προσιτή τιμή και οι εισπράξεις θα διατεθούν υπέρ των σκοπών του Συλλόγου «Αγάπη». Θα προηγηθεί ξενάγηση σε επιλεγμένα αναγεννησιακά μνημεία, με αφετηρία την **πλατεία του Άγνωστου Στρατιώτη στις 6.00 το απόγευμα.**

Ρέθυμνο, οδός Αρκαδίου 48, θύρωμα. Το θύρωμα αυτό είναι ένα από τα πλουσιότερα σε διακόσμηση και από τα μεγαλύτερα σε διαστάσεις της πόλης. Συγκροτείται από κορινθιακού τύπου παραστάδες με σύνθετα επίκρανα. Τις πλαισιώνουν διπλές κολόνες, κολόνες κάτω και κολονίσκοι επάνω. Τα κιονόκρανα των κάτω ημικιώνων είναι ιδιόμορφα, μεταφέροντας γοθτικές αναμήσεις. Φτερωτοί έρωτες κοσμούν τα μικτόγραμμα τρίγωνα και μια μεγάλη άκανθος αφήνεται να σκεπάσει το κλειδί του τόξου. Το θύρωμα επιστέφεται από ένα τετραγωνικό φεγγίτη, πλαισιωμένο από δύο ολόσωμα λιοντάρια. Ακόμα πιο ψηλά τρία φουρούσια με ελισσόμενη άκανθο υποβάσταζαν κάποια άλλη κατασκευή. Το θύρωμα είχε χαραγμένο στη θέση της υποθητικής ζωφόρου ένα ρητό, όχι σε λατινική (κατά τη συνήθεια της εποχής), αλλά σε ελληνική κεφαλαιογράμματα συνεχή γραφή: «... Θεομύμνη... ειβροτ...».

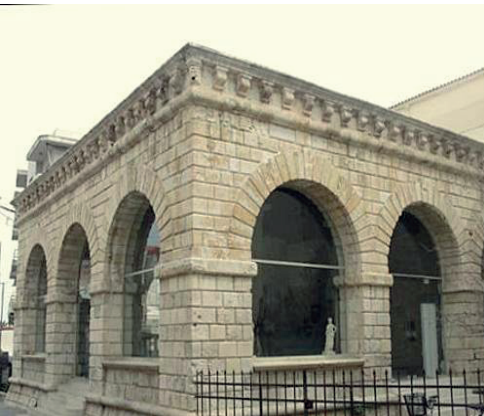
Οδός Αρκαδίου 50, μικρό μέγαρο. Ελάχιστα στοιχεία στην πρόσοψη του κτηρίου στο αριθμό 50 της οδού Αρκαδίου επιτρέπουν την υποψία πως πρόκειται για το πιο εντυπωσιακό αναγεννησιακό μέγαρο του Ρεθύμνου, μικρών οπωσδήποτε διαστάσεων. Ο αρχιτέκτονας του το είχε φανταστεί και κατασκευάσει ως ένα οργανωμένο σύνολο, δίνοντας του κατακόρυφη συμμετρία και οργανώνοντάς το σε τέσσερις οριζόντιες ζώνες. Το θύρωμά δεν ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακό, εξαιτίας και του μικρού πλάτους του κτηρίου, σε αντίθεση με τα παράθυρά του και τον φεγγίτη ακριβώς επάνω του. Οπωσδήποτε η σημερινή κατάσταση του κτηρίου το αδικεί κατάφωρα.

Οδός Αρκαδίου 158, μέγαρο. Το μέγαρο αυτό αποτελεί τη μεγαλύτερη σε διαστάσεις ιδιωτική κατοικία της παλιάς πόλης και η οικοδόμησή του ανάγεται στα τελευταία εκατό χρόνια της ενετικής κυριαρχίας στην Κρήτη. Η δίγλωσση επιγραφή του θυρώματός του αναφέρεται σε μεταγενέστερη επισκευή του 1844. Αποτελείται από ισόγειο και δύο πλήρεις ορόφους. Το θύρωμα περιστοιχίζεται από δύο ισόγεια καταστήματα με τοξωτές εισόδους και οδηγεί σε ορθογωνικό χολ και σε εντυπωσιακή εσωτερική αυλή, η οποία διαθέτει μικρή κρήνη. Μια πέτρινη σκάλα οδηγεί στον όροφο και μια ξύλινη στη συνέχεια στον δεύτερο. Η πρόσοψή του είναι κτισμένη με ισόδομη τοιχοποιία και διακρίνεται καθαρά στον ζωγραφικό πίνακα Civitas Rethymnae των αρχών του 17ου αιώνα.

Οδός Τσουδερών 12, θύρωμα. Το θύρωμα αυτό έχει μεγάλο συγκριτικά με το ύψος του πλάτος. Το γεγονός αυτό μας προαναγγίζει στην υπόθεση ότι το μέγαρο που εξυπηρετούσε και το οποίο είχε ως κεντρική είσοδο εκείνη της οδού Αρκαδίου, το χρησιμοποιούσε ως δευτερεύουσα, για την είσοδο των ζώων τα οποία επέστρεφαν στο αστικό υποστατικό της οικογένειας φορτωμένα με γεννήματα από τα κτήματά της. Διαθέτει εντυπωσιακή φυτική διακόσμηση, που κορυφώνεται στα κλαδιά και στα φυλλώματα των μικτόγραμμων τριγώνων, όπως και στο κλειδί του τόξου. Εκεί παρουσιάζεται ένα φύλλο άκανθας, που έχει το σχήμα ελισσόμενου φουρούσιου. Ακόμη και το κυμάτιο του θριγκού διαθέτει φυτική διακόσμηση. Το θύρωμα αυτό ανήκει βασικά στον σύνθετο ρυθμό και έχει δεχτεί σημαντικές αναστηλωτικές επεμβάσεις.

Συμβολή οδών Αρκαδίου και Παλαιολόγου, Loggia ευγενών. Λότζιες ήταν τα ενετικά κτήρια που χρησιμοποιούν ως τόποι συναντήσεων των αρχόντων και των ευγενών τιμαριούχων, όπου συζητούσαν για οικονομικά και πολιτικά θέματα. Χρησίμευαν ακόμα ως χώροι αναψυχής. Η Λότζια του Ρεθύμνου, που σώζεται σε εξαιρετική κατάσταση, ανοικοδομήθηκε μετά το έτος 1595, στη θέση προγενέστερης, που είχε ερειπωθεί από

τον σεισμό εκείνου του έτους. Είναι ένα περίοπτο κτήριο, η κάθε πλευρά του οποίου συγκροτείται από τρία ίσα μεταξύ τους ημικυκλικά τόξα. Χαρακτηριστικές είναι οι διευρύνσεις των εξωτερικών τοίχων, γνώρισμα της φρουριακής αρχιτεκτονικής, καθώς και οι λοξότμητοι λίθοι της τοιχοποιίας. Πολλές είναι οι ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες του κτηρίου, μεταξύ των οποίων τα φουρούσια της ανωδομής και οι λίθινες λεοντοκεφαλές των υδρορροών.

Οδός Αρκαδίου 224, υπολείμματα Πύργου Ρολογιού. Στην οδό Αρκαδίου διασώζεται το σπάραγμα ενός από τα θυρώματα του βενετσιάνικου Πύργου του Ρολογιού του Ρεθύμνου. Επρόκειτο για ένα μηχανικό Ρολόι, ενσωματωμένο σ' ένα κτήριο ύψους 16,5 μέτρων, που καταδαφίστηκε χωρίς ιδιαίτερο λόγο το έτος 1945. Ήταν οικοδομημένο στα ερείπια ενός πύργου της αρχικής οχύρωσης της πόλης, που κατέρρευσε στον ίδιο σεισμό που είχε ερειπώσει και το κτήριο της παλιότερης Loggia. Πάνω από το κεντρικό θύρωμα, που συγκροτούνταν από παραστάδες ταινιωτής εμφάνισης, τις οποίες πλαισιώναν κίονες, σχηματισμένοι από χονδρολαξευμένους ισουίτες σφονδύλους, υπήρχε επιγραφή και λιοντάρι του Αγίου Μάρκου, ενώ την όλη κατασκευή είναι πιθανόν να επιστέγαζε κάποια καμπάνα.

Κρήνη Ριμόντι. Η κρήνη του ρέκτορα του Ρεθύμνου Alvisio Rimondi οικοδομήθηκε το 1626 στη θέση μιας προϋπάρχουσας, υπολείμματα της οποίας διακρίνονται αριστερά του αριστερότερου από τους τέσσερις κίονες. Η πλούσια αρχιτεκτονική πρόσοψη της συγκροτείται από τέσσερις ραβδωτούς κιονίσκους, που πατούν με τις ιωνικές τους βάσεις επάνω στο υπερυψωμένο επίπεδο τριών μικρών γουρνών. Καταλήγουν σε κορινθιακά κιονόκρανα, που υποβάσταζουν ένα πλούσιο θριγκό. Τέσσερα

μικρά φουρούσια, ένα πάνω από κάθε κίονα, διακοσμημένα με φύλλα άκανθας, υποβάσταζουν ένα πλούσιο σε κυμάτια γείσο. Από την επιγραφή του θριγκού διασώζονται οι κεφαλαιογράμματα λέξεις liberalitatis και fontes. Οι κρουνοί του νερού έχουν σχήμα λεοντόμορφων προσώπων και οι χείτες τους μορφή βοστρύχων και φυτικών βλαστών που πλέκονται μεταξύ τους.

Οδός Βερνάρδου, καθολικό μονής Αυγουστινιανών μοναχών. Το θύρωμα εισόδου στο καθολικό της Μονής Santa Maria των Αυγουστινιανών μοναχών συγκροτείται από δυο ζευγάρια κολόνων ημικυκλικής διατομής, που στέφονται με κορινθιακά κιονόκρανα. Οι κολόνες πατούν σε μεγάλων διαστάσεων βάθρα και ανάμεσά τους διανοίγονται δύο ζεύγη κογχών. Στη θέση του κλειδιού του τόξου στο κυρίως θύρωμα έχει τοποθετηθεί ένα ανάγλυφο φουρούσι. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, παρότι το κτήριο μετατράπηκε σε τέμενος από τον πορθητή του Ρεθύμνου Χουσεΐν Πασά και ανακατασκευάστηκε, το θύρωμά του παρέμεινε ακέραιο στο νέο κτήριο, όπως άλλωστε κι εκείνο του Αγίου Φραγκίσκου, το κτήριο του οποίου είχε στεγαστεί στη συνέχεια πτωχοκομείο. Πρότυπο του υπήρξε ένα αντίστοιχο του Sebastiano Serlio, από το οποίο αφαιρέθηκε η ανωδομή, εξαιτίας είτε μικρού διατιθέμενου ύψους του κτηρίου είτε οικονομικών δυσκολιών.

Καθολικό μονής Αγίου Φραγκίσκου, θύρωμα εισόδου. Το θύρωμα του καθολικού της Μονής του Αγίου Φραγκίσκου φαίνεται να είναι μεταγενέστερο του κτηρίου στο οποίο εισάγει. Οπωσδήποτε εντυπωσιάζει με το μέγεθος και την πληθωρική του διακόσμηση, που αγγίζει τα όρια της επίδειξης. Το κλειδί του επιστέφεται μ' ένα τεράστιο φύλλο άκανθας, που αφήνεται να αναπτυχθεί από πάνω προς τα κάτω. Το επιστήλιο χαρακτηρίζεται από διαδοχικές προεξοχές και το γείσο κορυφώνεται μ' ένα κορδόνι, που διαθέτει γοθτικές μνήμες. Το θύρωμα ανήκει συνολικά στον κορινθιακό ρυθμό, εκτός από τα κιονόκρανά του, τα οποία είναι σύνθετου ρυθμού.

Βόρειο παρεκκλήσι καθολικού Μονής Αγίου Φραγκίσκου, σταυροθόλιο. Πέραν του καθολικού της Μονής του Αγίου Φραγκίσκου, με το καθαρά αναγεννησιακό του θύρωμα, εντυπωσιακά είναι και τα δύο επισκήψιμα από τα τέσσερα συνολικά παρεκκλήσια της. Στο βόρειο απ' αυτά κρύβεται η πιο αντιπροσωπευτική ίσως «πινελιά» της ρεθιμνιώτικης Αναγέννησης, στο σταυροθόλιό του. Η κορυφή του, με τη φυτική βλάστηση των συνστραμμένων κλάδων που επενδύει τις εξαγωνικές νευρώσεις, είναι μια μορφή βαθύτατα αναγεννησιακή-μανιεριστική, με στοιχεία μπαρόκ.

γραμμα «Όλα σ' αυτόν τον κόσμο είναι καπνός και στάχτη»), τα υπολείμματα του μεγάρου στο οποίο ανήκε καθώς και ό,τι απέμεινε από τον εκεί Πύργο. Η **αναχώρησή μας θα γίνει στις 9.00 το πρωί από την πλατεία Συνατσάκη** (πάρκινγκ λαϊκής αγοράς της Δευτέρας), η μετάβαση θα γίνει με τα ιδιωτικά μεταφορικά μας μέσα και η επιστροφή προγραμματίζεται στις 17.00 το απόγευμα. Όλα αυτά βέβαια, καιρού επιτρέποντος!

Με την ευκαιρία των ξεναγήσεων επικοινωνήστε μαζί μου ο Καλονυχτιανός Στρατής Σταυρουλάκης, αναφερόμενος στα μνημεία του χωριού του. Αγαπάει τον τόπο του, γι' αυτό και μου σημείωσε τα μνημεία του, τα οποία παραθέτω εδώ, παρότι δεν μπορούν να χαρακτηριστούν αναγεννησιακά: Μοναστηρικό Μετόχι, Γλυκοδρύς, Χάνι Δημάρχου, Νερόμυλος (αναφέρεται και από τον G. Gerola), Κακαραλή θόλος, Κουλές στο Αγιασμάτσι, Πύργος Συγγέλου, Παναγία Καλονυχτιανή, Ονάς Παντελιδαινας (το πρώτο οίκημα του Δημοτικού Σχολείου), Δημοτικό Σχολείο, θύρωμα Σπυριδομανόλη. Θα μπορούσα να προσθέσω από τη μεριά μου μερικά ακόμα μνημεία, όπως τους σπηλαιώδεις ναούς του Αγίου Αντωνίου (εποχής βενετοκρατίας) και Αγίας Παρασκευής (φωτογραφία). Με την ευκαιρία θέλω να ευχαριστήσω όλους τους αναγνώστες που με τροφοδοτούν κατά καιρούς με πληροφορίες ιστορικού ενδιαφέροντος. Να είναι βέβαιοι ότι καθόλου δεν με κουράζουν, αντίθετα μου δίνουν ευκαιρίες να κάνω προσθήκες και μερικές φορές να διορθώσω δικά μου ατοπήματα και παροράματα.